

Dílo: Labyrint světa a ráj srdce (Komenský)

Předmět: ČJ - rozbor děl

Přidal(a): TerkaCZ

Rozbor: Labyrint světa a ráj srdce

Základní údaje o díle

- **Literární forma:** próza
- **Literární druh:** epika
- **Literární žánr:** alegorický cestopis (traktát), filozofická próza
- **Rok vydání (originál):** 1623
- **Původní jazyk:** čeština

Téma

- Dílo alegoricky zobrazuje **marnost**, chaos a **nesmyslnost** světského života, v němž člověk (poutník) neúspěšně hledá štěstí a pokoj v různých povoláních, stavech a rozkoších.
- Druhá část ukazuje jedinou cestu k pravému a plnému štěstí, které poutník nalézá v duchovním životě, když se **uzavírá s Pánem Bohem ve svém srdci**.

Motivy

- **Marnost nad marnostmi** (biblický motiv z knihy Kazatel/Kohelet)
- Alegorie **labyrintu světa** (chaos, bludy) versus **ráj srdce** (pokoj, řád)
- **Putování** jako symbol poznání světa a cesty k Bohu

- Symbolické rekvizity: **uzda Vetenosti a Urputnosti, brýle Domněn a Zvyku** (zkreslující vnímání světa)
- Personifikace **Smrti, Osudu, Moudrosti** (ve skutečnosti **Marnosti**) **Kristus** jako Spasitel a Pán srdce

Hlavní myšlenka

- Svět je plný falešných iluzí a marností, které nevyhnutelně vedou k utrpení, zklamání a zoufalství.
- **Pravé štěstí, svoboda a pokoj** spočívají pouze v **obrácení se k Bohu**, vnitřním životě srdce a opuštění světských tužeb, v souladu s křesťanskou mystikou.

Námět

- Námět je ovlivněn Komenského osobními a historickými zkušenostmi po bitvě na Bílé hoře a v době třicetileté války (exil, ztráta blízkých).
- Dílo je inspirováno biblickými texty (Kniha Kazatel, Žalmy) a motivy barokní marnosti (**vanitas**) a křesťanské mystiky.

Kompozice a struktura

- Dílo má 45 kapitol a je rozděleno na dvě hlavní části:
 - **Labyrint světa** (cca 1–30 kapitol): Poutník zkoumá město světa, jeho ulice (stavy a povolání) a rýnek (chaos), nachází jen marnost.
 - **Ráj srdce** (cca 31–45 kapitol): Poutník se po zhroucení obrací k Bohu v srdci, prožívá vizi neviditelné církve (**kesanů**) a nachází pokoj.
- Kompozice je **chronologická** (postup putování) a **rámcová**, s mnoha **alegorickými vizemi** a reflexivními vsuvkami.

Vypravěč

- **Ich-forma** poutníka (mladého muže, který hledá smysl života).
- Vypravěč je zpočátku **naivní** a **nespolehlivý** (zkreslené vnímání světa brýlemi Domněn), posléze se stává **moudrým** a **duchovně osvíceným**.
- Styl je silně **subjektivní** a **reflexivní**, plný introspekce a biblických citací.

Jazyk a styl

- Stará čeština, **barokní** styl, bohatá, archaická slovní zásoba, dlouhá souvětí.
- **Styl je alegorický, didaktický** (poučný) a **filozofický** s častým užitím personifikace, alegorie, metafor a biblických parafrází (např. „**marnost nad marnostmi**“).
- Výrazné **kontrasty** (Svět vs. Bůh, Chaos vs. Řád).

Charakteristika hlavních postav

- **Poutník:** Hlavní hrdina a vypravěč. Mladý člověk hledající ideální životní cestu, který prochází duchovním poznáním a osvobozením.
- **Všezvěd, příjímím Všudybud:** Poutníkův první průvodce, symbol **lidské zvědavosti a drзости** myslí. Představuje zástupce světské moudrosti a vede poutníka do labyrintu.
- **Mámení (Tlumočník Marnosti):** Poutníkův druhý průvodce, symbol **světského sebeklamu** a **zvyku**. Přesvědčuje poutníka o přijatelnosti a kráse marností, čímž zkresluje jeho pohled.
- **Královna Moudrosti (Marnost):** Vládne labyrintu, ačkoli se vydává za Moudrost, poutník a čtenář poznávají, že je to ve skutečnosti **Marnost**. Její hrad symbolizuje pomíjivé štěstí a slávu světa.
- **Osud:** Personifikace vyššího principu, který rozděluje povolání lidem prostřednictvím losování.
- **Šalamoun:** Biblická postava (Šalamoun) odhalující marnost světa v předmluvě. V druhé části díla vystupuje jako symbol moudrosti, soudící Marnost.
- **Kristus (Pán srdce):** Duchovní vůdce a Spasitel, kterého poutník nachází ve svém srdci. Je **Pánem ráje srdce** a zjevuje poutníkovi pravdu a pokoj.

Časoprostor

- **Místo: Alegorický prostor**

- **Labyrint světa:** Okrouhlé město symbolizující svět (ulice stavů, Rýnek, Hrad Fortuny).
- **Ráj srdce: Vnitřní prostor** lidské duše, kam se poutník uzavírá s Bohem.
- **Čas: Nadčasové putování** lidské duše. Děj není zasazen do konkrétních dat, ale odráží období baroka (17. století) a pocity po prohrané bitvě na Bílé hoře.

Stručný děj

Mladý Poutník se vydává do světa, aby našel ideální a pokojné povolání. Pod vedením průvodců **Všudybuda** (Zvědavosti) a **Mámení** (Sebeklamu) a s brýlemi Domněn na nose prozkoumává labyrint světa (stavy, povolání, rozkoše, Hrad Fortuny) a všude nachází jen chaos, lež, utrpení a **marnost**. Zoufalý Poutník ztrácí své průvodce a propadá se do vnitřní temnoty (symbolické smrti). Zde nachází **Krista, Pána srdce**, který mu ukazuje pravdu. Poutník se **obrací k Bohu**, opouští světské bludy a nachází vnitřní pokoj a **ráj v srdci**.

Podrobný obsah díla

Poutník, mladý muž hledající štěstí a smysl života, se vydává do světa, aby prozkoumal všechna lidská povolání a stavy. Na cestě potkává průvodce **Všezvěda, příjímím Všudybud** (symbol zvědavosti a světského rozumu), a **Mámení** (Tlumočníka Marnosti, symbol sebeklamu a zvyku), kteří ho uvádějí do labyrintu. Poutník je nucen nasadit si symbolické rekvizity, které zkreslují jeho vidění a jednání: **uzdu Vetenosti a Urputnosti** (nepokojná touha) a **brýle Domněn a Zvyku** (zkreslují realitu).

Poutník vystoupí na věž, odkud spatří labyrint světa – okrouhlé město s branami Života a Rozchodu, s ulicemi jednotlivých stavů (domovní, řemeslníci, učenci, duchovní, vrchnost, rytíři) a centrálním Rýnkem chaosu. U hrnce losů rozděluje **Osud** lidem povolání. Poutník se snaží vybrat si mezi stavy, ale v každém vidí jen bídu, neupřímnost, podvody, hádky, zvířecí rysy lidí (larvy) a všeobecný chaos. Na Rýnku pozoruje personifikovanou **Smrt** s lukem a šípy, kterou lidé v zaslepenosti ignorují, i přesto, že ji všude zasévá. Marnost vrcholí na **Hradě Fortuny**, kde slepí boháči padají z trůnů a veškeré rozkoše vedou k pádu.

Zoufalý Poutník, zděšený marností a hrůzami světa, utíká a ztratí své průvodce. V bouři se ocitá ve stavu blízském smrti. Když se uzavře do svého srdce, nachází zde **Krista, Pána srdce**, a prožívá **obrácení**. Kristus mu odhaluje pravdu: svět je satanský stroj plný marností. Poutník je nyní svědkem **neviditelné církve** (tzv. **kesanů**) – společenství věřících, kteří žijí v pokoře, lásce a jednotě, svobodní od světa. Poutník odhazuje brýle Domněn, přijímá Kristovo vedení a nachází **Ráj srdce**: pravý pokoj, svobodu a věčnou radost. Opouští labyrint navěky.

Vlastní zhodnocení

Labyrint světa a ráj srdce je geniální alegorie barokní doby, která fascinuje kontrastem chaosu světa a klidem Božího srdce. Nejzajímavější je alegorická hloubka, barokní jazyk a duchovní poselství. Kniha učí skutečné hodnoty života.